

A Brisbanei Református és Evangélikus Közösség múltja, jelene és jövője.

(Rövid statisztikai, történeti, és társadalmi áttekintés a 2009 feb. 21-22-én Brisbaneben tartott Ausztráliai Református Egyházak találkozója keretében, Queensland állam 150 éves fennállása alkalmából).

Tisztelt hallgatóság, kedves barátaim!

Gondolom, mindannyian egyetértenek velem abban, hogy amikor a Brisbanei Református és Evangélikus Közösség múltjára próbálunk visszatekinteni, akkor illő és hasznos, ha messzebbre is kitekintünk, mint közösségünk horizontja. Hasznos ez jelen helyzetünk könnyebb megértése céljából, de illendő megtennünk Queensland állam 150-ik születésnapja okán is.

Először tehát nézzük a statisztikai adatokat.

Tudjuk, hogy az első magyar bevándorlókat, akik főként az 1848-as szabadságharc menekültjei voltak, inkább a fejlettebb, európaiasabb déli városok és területek vonzották. Queenslandban élő vagy megforduló magyarokról az első ismert írásos emlék Dr. Kemp József 1866. július 19-én kelt levele, melyet a budapesti Vasárnapi Újság közölt 1867-ben. Ebben Dr. Kemp lelkesen írta, hogy ámbár az itteniek szinte semmit sem tudnak Mo-ról (tegyük hozzá: ez sajnos azóta sem változott sokat), de ha meghallják Kossuth nevét, akkor igen szívélyesen beszélnek az idegennel.

Másik 19.-ik századi ismert esemény Pulszky Károly 1899-es, csupán néhány hónapos brisbanei tartózkodása, és itt esett tragikus halála. Ez a történet olyan szerteágazó és izgalmas, hogy önmagában is bőven kitöltené egy előadás kereteit. Most csak néhány részletet említek izelítőül. Pulszky Károly Kossuth Lajos jóbarátjának és londoni külügyérének (mai szóval nagykövetnek), Pulszky Ferencnek a fia volt. Károly Londonban született, majd a kiegyezés után családjával együtt hazatelepült Mo-ra. Apja miniszter, valamint a Nemzeti Múzeum első igazgatója lett, ő pedig az Iparművészeti Múzeum kurátora, majd a Nemzeti Galéria igazgatója. Az 1896-os milleniumi ünnepségek keretében megnyíló Szépművészeti Múzeum számára Budapest székesfőváros megbízásából számos értékes reneszánsz-kori festményt vásárolt - főleg Olaszországban. De nagyvonalú, s pontatlan anyagi elszámolásai miatt perbe fogták, amit ő olyan sértőnek érzett, hogy szép karrierjét, és jónevű családját is hátrahagyva, Brisbaneig menekült. S itt, az európai szemmel akkor valóban világvégének, "az óperenciás tengeren is túl"-nak számító városban töltött néhány hónap után a mai repülőtér közelében, egy erdős-bokros részen öngyilkosságot követett el 1899 jún.6-án. Egyszerű sírja ma is látható és látogatható a Toowong-i temetőben.

Az elkövetkezendő 1-2 évtizedben több magyar is letelepedett Queenslandben, főként a vidéki városokban, mint pl. Innisfail, Rockhampton, Cairns, Townsville, vagy Maryborough. Számuk hozzávetőlegesen 60-70 fő. Túlnyomó többségük valószínűleg paraszti származású volt. Más dokumentált magyar bevándorlást nem ismerünk egészen az 1937-es, és '45-'47 közötti zsidó kivándorlási hullámig, majd az azt még nagyobb számban követő 1949-es, főként katolikus menekültek megérkeztéig. Számarányban kifejezve a 49-esek vallási összetételét, ez kb. 73% katolikus, és 23% református ill. evangélikus. A '49-esek soraiban azért volt ilyen magas a katolikusok aránya, mert az Amerikai Református Egyház támogatása folytán akkor a legtöbb magyar református az Egyesült Államokba vándorolt ki.

Az 1954-es népszámlálás szerint Ausztrália csonka-Magyarországról származó lakossága kb. 16 000 fő volt, ebből Queensland államnak kb. 900 jutott. Ettől kezdve azonban felgyorsult a bevándorlás, főleg az 56-os események következtében. S végül, hogy aztán ezzel be is fejezzük a statisztikai visszatekintést, tekintsünk bele a legfrissebb, 2001-es és 2006-os népszámlálási adatokba:

2001-ben Ausztráliában 62 859 fő vallotta magát magyar származásúnak, ebből Qld-ben 8245, Brisbaneben pedig 4387 személy lakott.

2006-ban összesen 67 616 fő vallotta magát magyar származásúnak, ebből 9795 Queenslandben, és 5072 fő Brisbaneben!

Azaz, 5 év alatt 19%-os és 16%-os növekedés!!!!!! Ez százalékarányban, hölgyeim és uraim, az összes állam és az összes főváros között a legnagyobb!!!! 5 év alatt közel 20%-os magyar létszámszaporulat Queenslandben! Az embernek szinte felgyorsul a szívverése ilyen hír hallatán! Csodálatos ez, hát nem?

És itt fogalmazzuk meg első három kérdésünket:

- 1) Akkor hol vannak ezek a magukat magyar származásúnak valló emberek? A brisbanei 5072? A queenslandi 9795?
- 2) Hány lehet ebből vallásos, és azon belül református vagy evangélikus?
- 3) És vajon miért nem növelte közösségünk létszámát ez a hirtelen szaporulat?

Ezek után tekintsük át közösségünk múltját és jelenét.

Mindenekelőtt, miért is hívták ezt a közösséget 53 éven keresztül református és evangélikus közösségnek. Ennek gyökerei egészen a II.vh. utáni németországi menekülttáborokig nyúlnak vissza. A menekülttáborokban és szállásközösségekben lakó ref. és ev. lelkészek és híveik hamarosan rájöttek, hogy ha egyesítik erőiket, akkor sokkal könnyebben áthidalhatják a lelkészhiányból és szervezetlenségből adódó nehézségeiket. Ezért, egymás kiségetésére alakult meg tehát az első Magyar Református és Evangélikus Egyház, és mivel a kivándorlás után sem javultak a lehetőségeik, a brisbaneiek itt tovább alkalmazták ezt a szép gyakorlatot.

Mint ismeretes, a háború utáni első nagyobb magyar menekülthullám 1949-ben érte el Ausztrália partjait. 4-6 hétig tartó kimerítő hajóút után értek ide az utasok, így hajózva át a "dipi" státuszról az új telepes státuszba (DP = displaced person). A magyar atyafiság 1950-ben kezdte találkozásait havonta egyszer-kétszer, itt, a St.Paul's templom termében. Mint vallási közösség, 1951 áprilisában mondták ki megalakulásukat, kb. negyven taggal. Vezetőjük, első lelkipásztoruk Nt. Kobza Dániel volt. A nagy távolságok, és az akkor még a mainál jóval nehezebb közlekedés miatt úgy döntöttek, hogy minden hónapban csak egy Istentiszteletet tartanak. Úrvacsoraosztásra évente háromszor került sor. Az 50-es évek közepén taglétszámuk a családtagokkal együtt elérte a 65-70 főt.

Tevékenységük eleinte kiterjedt az Istentiszteletek után tartott kulturális (irodalmi, zenei) előadásokra is. Kobza Dániel emellett ellátta a család- és beteglátogatás munkáját is, és esetenként temetést, keresztelőt is levezetett. A református szülőktől Brisbaneben született legelső kisgyerekek is itt, a St.Paul's templomban lett megkeresztelve.

Jó viszonyt tartottak fenn a helyi Presbiteriánus Egyházzal. Számos neves egyházi személy volt vendégük az évek alatt, természetesen főként Brisbaneből, de voltak vendégeik Warwickból, Toowoombából, de még Új-Zélandból is.

Mivel ahhoz nem érezték magukban elég erőt, hogy önálló templomot építsenek, és mivel lelkipásztoruk, Kobza Dániel nem igényelt anyagi támogatást mert az első néhány nehéz év után biztos tanítói állást szerzett magának, szerény anyagi erejüket rászoruló családok és egyének megsegítésére fordították. Számos alkalommal juttattak el anyagi segítséget külföldi, főként erdélyi református közösségekhez, iskolákhoz is. Ezek a gyűjtések, ha összegükben szerények voltak is, mégis segítséget jelentettek egy-egy rászorulóknak, és egyben erősítették az adakozó közösség egybetartozásának érzését is.

Nt. Kobza Dániel 1978-ban, 27 évi alázatos és odaadó szolgálat után részleges nyugalomba vonult. Ekkor néhány évig aktív lelkipásztor nélkül maradt a Brisbanei Református és Evangélikus Közösség, egészen Nt. Adorján Ferenc 1984-es délről való felköltözéséig. Adorján Ferenc erdélyi származású volt, és érkezését nagy örömmel fogadta a templomi közösség. Eleinte karöltve szolgált Kobza Dániellel. Ő tartotta az Istentiszteleteket, Kobza Dániel pedig folytatta a család- és

beteglátogatásokat. Adorján Ferenc tehetséges szónok, és nagyszívű magyar ember volt. Magával sodró egyénisége, nemzete iránti elhivatottsága nagy tekintélyt szerzett neki a templomi közösségen kívül is. Idős kora, és azzal járó egészségügyi panaszai miatt azonban sajnos csak 1989-ig tudott szolgálni Brisbaneben és környékén. De az az 5 év, amit szolgálatban töltött, kiemelkedő időszaka volt a közösség életének.

Időközben, főként az európai politikai változások, a vasfüggöny felszámolása, a politikai nyomás fellazulása következtében néhány újonnan kitelepült fiatalabb családdal nőtt a közösség létszáma: az 1988-as 55-ös átlagról 1991-re a létszám átlagban 70 templomlátogatóra emelkedett. Ugyanakkor, a két idős lelkipásztor nyugdíjba vonulásával kezdett teljesen reménytelennek látszani a református közösség jövője.

Elkeseredett próbálkozások követték egymást egy új lelkipásztor felkutatására. De Isten megszegyenítette a kétségbeesetteket: 1990-ben Magyarországról családjával Brisbanebe települt Nt. Zsoldos Mária református lelkész, aki a presbitérium ismételt kérésére elvállalta a havi egyszeri szolgálatot. Ekkor Kobza Dániel közel 40 évi kitartó és áldozatos szolgálat után végleg nyugdíjba vonult.

Zsoldos Mária 1990 április 15-én, húsvét vasárnapján tartotta az első Istentiszteletet itt, a St.Paul's templomban. Nyitott, őszinte egyénisége, kedves, barátságos modora hamarosan olyan népszerűvé tette, hogy számos fiatalabb család is rendszeres templomjáróvá vált. Igehirdetéseivel egy újfajta hangot ütött meg, közvetlenül, felesleges pátoz nélkül szólt a mindennapos lelki és egzisztenciális bajokról a mindennapi emberhez. Népszerűsége ezért egyre nőtt, s ezzel együtt tekintélye is. A sors azonban úgy akarta, hogy a kis templomi közösséget újabb, ezúttal tragikus veszteség érje: Márián egy lassú, alattomos, gyógyíthatatlan betegség kezdett urrá lenni, és 5 év kimagasló közösségépítő- és megtartó szolgálat után mindenki mély fájdalomra 1997-ben visszavonulni kényszerült. Még 6 évig élt ezután, küszködve a betegséggel, és 2001 karácsonyán hunyt el.

Helyére Nt.Székely Endre lépett, aki akkortájt települt ki Erdélyből Gold Coast-on élő lányához. Gold-Coast-i lakos lévén, elkezdett ott is Istentiszteleteket tartani. Székely Endre aktívan részt vett a brisbanei és gold coasti magyar közösség életében is, és az Erdélyért csoport összejövetelein is. Ott pl. rendszeresen tartott előadásokat szeretett Erdélye múltjáról és kultúrájáról. Szolgálatát hűséggel végezte, és tevékenységével biztosította a református közösség fennmaradását. Az ő szolgálati idejére esik Ft. Dr. Csiha Kálmán püspök úr második látogatása. Életkora azonban őt is hamarosan arra kényszerítette, hogy utódot kelljen keresnie.

Ekkortájt merült fel először, mégpedig a melbournei református gyülekezet lelkészének, Nt. Dési Csabának a támogató és buzdító kezdeményezésére, hogy Melbourne, Sydney és Adelaide példáját követve Brisbane is hívjon meg egy református lelkészt Erdélyből. Ezt a gondolatot a kiöregedő, erőtlenedő közösség hosszasan fontolgatta, de saját erőből – ahogy mondani szokás - nem merte ekkora fába vágni a fejszét. Mígnem a közösség egyik újra aktívvá vált tagja, Novák Árpád nagyvonalú, 25 ezer dolláros felajánlása egy erdélyi lelkész kihozatalának költségeire és első évi díjazására, megtörte a jeget, és 2004-ben így érkezett Brisbanebe Nt. Kovács Lőrinc és családja.

Kovács Lőrinc beilleszkedése nem volt félreértésektől és zökkenőktől mentes, mint ahogy az ígért 25 ezer dollár is kb.10 ezerre apadt. De mégis elég volt a kezdéshez, és a dolgok lassan helyükre kerültek, letisztázódtak, az új lelkész pedig fiatalos agilitásával friss erőt és reménységet hozott az idősödő közösségbe. Ötleteivel, kezdeményezéseivel nagyot változtatott templomi közösségünk életén. A két legfontosabb: megváltoztatta a szervezet státuszát az állam felé, és a gyülekezetet csatlakoztatta az időközben megalakult független Ausztráliai Magyar Református Egyházhoz. Ottani lelkésztársaival karöltve olyan neves főpapok látogatását szervezte és valósította meg, mint pl. Ft. D. Tőkés László királyhágómelléki ref. püspök 2005-ös és 2008-as, valamint Ft. Dr. Erdélyi Géza, a Szlovákiai Magyar Református Keresztyén Egyház püspökének 2006-os látogatása. Ezekre az alkalmakra műsorokat, előadásokat, színdarabot és egyéb programokat szervezett, 2008-ban pedig kezdeményezésére közösségünk - 57 évi stagnálás után - templomépítési gyűjtési akcióba kezdett. Ennek sikere még a jövő titka, de a szándék kinyilvánítása már az első lépés a cél elérése felé.

Végül pedig röviden vizsgáljuk meg a különböző kitelepülési hullámok vallási, politikai, kulturális és közösség iránti igényeit.

A '49-esekről elmondhatjuk, hogy az átlagnál jóval magasabban iskolázott személyek voltak. Ez meghatározta kulturális igényeiket, és közössegük stílusát is. Ők még keresték egymás társaságát, és csak igen kis számban vegyültek a helyi lakosokkal, s ha csak lehetett, magyar házastársat választottak maguknak. Természetes módon ragaszkodtak azokhoz a politikai eszmékhez és társadalmi szokásokhoz, melyekben óhazájukban felnőttek. Ugyanígy hozták magukkal vallási igényüket, egyházi közösséghez való ragaszkodásukat is. Jellemző volt rájuk az erős nemzeti érzelmű beállítottság. Ez, a '49-es réteg hozta létre a Brisbanei Református és Evangélikus Közösséget, és határozta meg annak profilját.

Az '56-osok megjelenésével sem változott lényegesen ez az arculat, mert bár az '56-osok már olyan politikai és társadalmi környezetben nőttek fel, ahol az egyházhoz való kötődés jóval gyengébb volt, de létszámukhoz képest kevesen csatlakoztak a templomi közösséghez. Persze a régiek valláshoz és nemzeti kultúrához való sajtáságos kötődése nem is nagyon engedett volna lényeges változást.

Ezek az igények és kötődések még felhígultabban jelentkeztek az '57 – '89 közötti időszakban érkezetteknel, s ha lehet, még az övüket is alulmúlja a '89 óta kikerkezettek magyar közösségi és vallási igénye. Őket jószerevel már semmilyen politikai eszme nem motíválja, és inkább csak mint megélhetési kivándorlók vetődnek itt partra. "Hadrafoghatósági" szintjük, ha szabad így kifejezni az itt már meglévő magyar vallási vagy kulturális közösségek iránti érdeklődésüket, nagyon alacsony, szinte egyenlő a nullával.

Tudjuk, látjuk, hogy a világban sajnos nagy erkölcs-, és közösségromboló folyamatok dúlnak, s ennek következtében mindenhol gyengülnek a régi értékekre épült eszmék, és az azokat követő közösségek. Egy hazájában maradt közösség esetében a fenti romboló változásokat leginkább a fiatal generációkra felülről ráerőltetett "modern" életforma divatjainak követése okozza. Az emigrációban azonban ezen felül még egy másik differenciáló tényező is működik, mégpedig, hogy ki milyen okból hagyta el az előző közösségét, a hazáját: politikai okból, s ha igen, melyik oldalon állt, vagy gazdasági okból. Ezért fokozottan nehéz közülük új tagokat toborozni egy olyan közösség számára, mint a brisbanei református közösség.

.....

Fentiek alapján a következőket állapíthatjuk meg:

- a) A statisztikai adatok szerint az utóbbi időben az új bevándorlókkal, a déli államokból felköltözőkkel, és a másodgenerációsokkal együtt jelentősen megnőtt a Brisbaneben és környékén élő magyar származásúak száma. Ez számunkra nagy lehetőség, és előny a déli államokkal szemben.
- b) Viszont sem az újabb bevándorló rétegben, sem az itteni másodgenerációban nincs olyan erős magyarságtudat, mint az előző generációkban volt. Ez nehezíti a dolgunkat.
- c) Ahhoz tehát, hogy a régi generációk által létrehozott magyar közösségek életben maradjanak, vagy helyükbe, ha új arculattal és némileg más igénnyel is, de újak lépjenek, meg kell találnunk a **megfelelő hangot** az újonnan érkezőkkel, és az itteni másodgenerációs magyarokkal. Ha ez nem sikerül néhány év alatt, akkor az általunk ismert típusú, nemzeti kultúrához és valláshoz kötődni akaró közösségek hamarosan kihalnak.

Ma, 2009-ben, amikor Queensland állam megalakulásának 150-ik, és a Brisbanei Magyar Református és Evangélikus Közösség megalakulásának 58-ik évfordulóját ünnepeljük, nagy tehát a kihívás a magyar szervezetek vezetői és tagsága számára. Különösen nagy a mi kis közösségünk számára, de legfőképpen Nt. Kovács Lőrinc számára.

Isten válaszút elé állított bennünket: választhatunk a lassú kihalás, vagy egy fellendülés lehetősége között. A mi életrevalóságunkon és szándékunkon múlik, hogy melyiket választjuk.

Befejezésül, erőgyűjtéshez és elgondolkoztatónak idézek Nt. Kovács Lőrinc még 2003-ban, Erdélyből küldött bemutatkozó leveléből:

“Az Úr szent lelke titkos és hatalmas ereje által erőt ad az erőtlenség, békét a békétlenség, szeretetet a gyűlölet, és reménységet a reménytelenség idején”.

.....

Forrásmunkák:

- Australian Bureau of Statistics
- Kobza Dániel visszaemlékezése
- Kunz Egon: *Magyarok Ausztráliában*. Teleki László Alapítvány, Budapest 1997

Albert László, 2009. február.

*****

Ma, 5 évvel a fenti írás megszületése után a következőket tartom szükségesnek a fentiekhez hozzáfűzni:

1. a ref. lelkipásztori tisztet Brisbaneben és környékén ma is Nt. Kovács Lőrinc látja el,
2. a 2008-ban oly nagy lelkesedéssel megindult templomépítési akció sajnos teljesen elakadt, miután mindössze \$98,544 gyűlt össze készpénz vagy kötelezvény formájában (2012. feb. 29.-i adat), s ez az összeg manapság szinte semmire sem elegendő,
3. a természetes elhalálások miatt Brisbaneben vészesen fogyó, és egyre kisebbé zsugorodó református közösségnek sajnos nem sikerült megerősítenie magát sem a nagy számú újonnan érkezett fiatal magyar, sem a népszámláláskor magukat magyar származásúnak valló másodgenerációs magyarok soraiból.

Albert László, 2014. november.